

'Zembla zorgde voor gedragsverandering'

Lelietelers herstellen imago

De liliesector heeft een metamorfose achter de rug, sinds de eerste aflevering van Zembla over 'gif in de Bollenstreek'. Niet de teelt, maar de bedrijfsvoering van de telers is radicaal veranderd. Openheid en overleg is het credo. Teler Hans van der Heijden in Vledder: „Als de burens een barbecue houden, blijft de veldspuit thuis.“

Borden bij liliesector, met daarop het telefoonnummer van de teler en informatie over de teelt. Fietsroutes die dwars door de schuur van de teler lopen, tulpenparades bij nacht met verlichte velden, open dagen op bedrijven en op de percelen van het Regionaal Onderzoek Lelies in Drenthe. Een greep uit de middelen die lilietelers nu toepassen, om onrust rond de teelt weg te nemen. „Niet alles is even succesvol, het is ook een leerproces voor ons geweest“, zegt Hans van der Heijden nu. De ROL-voorzitter en lilieteler uit Vledder noemt een whatsappgroep als voorbeeld. „Daarmee konden we overleggen met de omwonenden, voordat we gingen spuiten. Op een gegeven moment gaf een teler aan dat hij toch moest gaan spuiten, ook al waren de weersomstandigheden niet ideaal. Een van de burens filmde dat weer en dat betekende het einde van de whatsappgroep.“ De meeste initiatieven werpen echter wel vruchten af. Vooral de letterlijke kijk in de keuken van de telers en het onderzoek voor omwonenden, overheden en controleurs van de Nederlandse Voedsel en Waren

Autoriteit worden volgens Van der Heijden gewaardeerd. „Het overleg met de burens gaat bij de meeste telers ook prima. Als er een barbecue wordt gehouden, blijft de veldspuit thuis.“ De teler is blij dat er weer rust is. Na de uitzendingen van Zembla kregen telers te maken met vernielingen en kregen kinderen van telers het op het schoolplein soms zwaar te verduren. „Dat waren excessen die nu niet meer voorkomen, gelukkig.“

Bollenboos

De Stichting Bollenboos in Drenthe groeide na de uitzending in 2013 uit tot een landelijk bekende actiegroep tegen de lilieteelt. Woordvoester Rodina Fournell kijkt met gemengde gevoelens terug op die tijd. „We zijn afgeschilderd als recalcitrante actievoerders die de teelt het land uit wilden werken, maar dat beeld klopt niet. We zijn niet tegen de teelt, maar het moet wel veilig zijn. Gelukkig wordt er veel bereikt in de tussentijd. Concrete zaken, zoals het verbod op metam-natrium (Monam, red.)

en het onderzoek naar blootstelling van omwonenden aan bestrijdingsmiddelen, en er is veel meer bewustzijn bij telers en de politiek.“

De stichting heeft nog wel iets te wensen: een onafhankelijke partij die bemiddelt bij huur van percelen voor de lilieteelt, zoals dat ook bij ruilverkaveling gebeurt. Die moet er voor zorgen dat bij de keuze van percelen voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van omwonenden. Wat Bollenboos betreft, mag ook wel breder worden gekeken naar het effect van de landbouw. „Die loofdodingsmiddelen in de aardappelteelt, om maar een voorbeeld te noemen. Hoe veilig zijn die middelen eigenlijk?“

Bemiddelaar op afroep

Adjunct-directeur André Hoogendijk van de belangenbehartiger KAVB voor de bloembollenteelt heeft het sinds de uitzendingen druk met de gevolgen. De ene keer protesteert hij samen met LTO Noord bij gemeenten en provincies die bovenwettelijke eisen stellen, zoals ▶

Lilieteelt onder vuur sinds 2011

Lilieteler Hans van der Heijden in Vledder (DR) speelde ongewild de hoofdrol in de rel die op zaterdagavond 8 januari 2011 begon met een uitzending van het journalistieke onderzoeksprogramma Zembla. In de uitzending over gewasbeschermingsmiddelengebruik in de bloembollen legde hij uit dat de teelt niet zonder middelen kon. Toxicologen, artsen en milieudeskundigen uitten vervolgens hun zorgen over de effecten op de volksgezondheid. Vooral kleine kinderen zouden risico kunnen lopen. Zembla deed onderzoek naar aanleiding van de kritische geluiden van Houd Zijpe Leefbaar, dat in de Noord-Hollandse gemeente de bollenteelt aan banden wilde leggen.

Op 21 november 2013 kwam Zembla terug op het middelengebruik in de bloembollen, nu toegespitst op de lilieteelt. In de uitzending 'Lilies met een luchtje' werden de pijlen gericht op het gebruik van bodemontsmetter Monam. 'Bij het kweken van lilies wordt meer

landbouwgif gebruikt dan bij welke andere teelt dan ook', meldde het programma, waarin een toxicoloog net als in 2011 pleitte voor een onderzoek naar blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen. De middelen werden gekoppeld aan risico op Parkinson, Alzheimer, leukemie en schade aan het ongeboren kind.

Stichting Bollenboos werkte mee aan de uitzending van 2013. Bollenboos neemt het op voor de omwonenden van de liliesector. Na de uitzending kreeg de stichting landelijke bekendheid als tegenstander van de teelt. De meldingen van verontruste burgers zijn gebundeld in het zwartboek van het meldpunt Gifklikker.nl. Bollenboos spant zich met de Partij voor de Dieren in voor het uitvoeren van het blootstellingsonderzoek. De Gezondheidsraad adviseerde de overheid dat onderzoek uit te voeren. Pas enkele jaren later gaat het van start, de uitslag wordt volgend jaar verwacht. Ondertussen heeft

het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen een rekenmodel voor het effect van het middel op omwonenden in de toelatingsprocedure opgenomen en is het gebruik van Monam per 28 mei 2014 verboden.

bijvoorbeeld extra brede spuitvrije zones voor lelies, en de andere keer staat hij met zijn organisatie bezorgde burgers te woord. „We hebben talloze keren overleg gevoerd in dorpshuizen, kantines en gemeentehuizen, we hebben een-op-eengesprekken gehouden en er is zelfs een professionele mediator op afroep beschikbaar als het toch misloopt tussen een teler en een van de burens.„ Uiteindelijk is er een tien punten tellende gedragscode voor de teelt opgesteld en zijn er in verschillende gemeenten convenanten gesloten. In de code en de afspraken in de gemeenten staat onder meer dat netjes wordt gewerkt, dat rekening wordt gehouden met omwonenden, dat informatie wordt gegeven en openheid wordt betracht.

Volgens Van der Heijden heeft het ook daadwerkelijk tot een gedragsverandering geleid. „Neem nu zo'n bord met je telefoonnummer bij een perceel. Dat heeft ook effect op het personeel: de druk om te zorgen dat alles goed verloopt en dat het perceel er netjes bij ligt, is veel groter geworden.“

‘Wakker gemaakt’

De maatregelen vragen extra tijd en moeite, maar volgens Van der Heijden is het onvermijdelijk om te kunnen blijven telen. „Het is soms lastig en al die inspanningen zien we niet terug in de prijs van de lelies. Dat geldt ook voor de moeite die we nemen

om de teelt te vergroenen.“ Bij ROL loopt onderzoek naar mogelijkheden om minder chemie te gebruiken. „Je moet wel. We betrekken ook de NVWA bij onze pogingen om milieuvriendelijker te telen. Wat dat betreft zijn we Bollenboos dankbaar, ze hebben ons wakker gemaakt.“

De lelietelers hebben inmiddels de reclame voor de teelt naar een hoger plan getild. Met informatieve filmpjes met hun gezinnen en medewerkers op You Tube en websites over de fraaie kanten van de teelt die bovenaan de lijst verschijnen als je op lelieteelt zoekt op internet, proberen de telers het imago goed te houden. „Sterker nog, het is een kans geworden in plaats van een bedreiging.“ ■

Lelie ‘nieuw gewas’

Lange tijd schommelde het areaal lelies in Nederland tussen de 4.500 en 5.000 hectare. Sinds 2014 is volgens het CBS een lichte groei van het areaal te zien, tot 6.430 hectare in 2017. Noord-Holland is sinds 2009 niet meer de grootste lelieregio. Noord-Hollandse telers weken ongeveer 20 jaar geleden, toen ze op zoek waren naar verse, lichte zandgrond, uit naar Friesland, Drenthe, Overijssel, Flevoland en Limburg. Akkerbouwers in die regio's gingen de lelies op contract telen en startten al spoedig de eigen teelt. Volgens de KAVB was de komst van een re-

latief nieuw gewas naar het groene Drenthe en Overijssel waarschijnlijk de bron van de zorgen. „In Noord-Holland waren amper klachten over de teelt“, zegt Kees Burger, voorzitter van de productgroep Lelie van de KAVB. De teler heeft zelf vestigingen in Noord-Holland en in de Noordoostpolder. Adjunct-directeur André Hoogendijk van de KAVB meent dat de sector te laat inspeelde op de effecten van de snelle groei van de teelten in de provincies Overijssel en Drenthe. „Als klachten in de landelijke media komen, gaat het snel en daar schrokken de telers weer van.“

Inmiddels is de rust hersteld, maar Hoogendijk voorziet een probleem. „De huidige generatie telers weet inmiddels dat zorg om het imago bij het ondernemerschap hoort. De volgende generatie komt er aan op die bedrijven en die moet ook leren dat die openheid en fatsoenlijk overleg met de omwonenden er bij hoort.“ Overigens mag van Burger het areaal wel weer iets afnemen. Hij schat dat in Nederland een markt is voor ongeveer 4.000 hectare lelies. „Afgelopen jaar is er weer 100 hectare bijgekomen, maar op extra lelies zit niemand te wachten.“